

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

O‘ZBEK TILI SHEVALARINING ZAMONAVIY HOLATI VA YOSHLAR NUTQIDAGI O‘RNI (SURXONDARYO VA XORAZM VILOYATLARI MISOLIDA)

Tangriyev Valisher Azamovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, o‘qituvchi

Shoymardonova Maftuna Hojimurol qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, talaba

Annotatsiya

Ushbu maqolada globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan bugungi kunda o‘zbek tili shevalarining, xususan, Surxondaryo va Xorazm viloyatlari yoshlari nutqidagi o‘rni sotsiolingvistik yondashuv asosida tadqiq etilgan. Masofaviy so‘rovnoma natijalariga tayanib, ikki hudud shevasidagi leksik (masalan, «narvon/zangi», «ashkadi/kadi») va grammatik (kelasi zamon «-jak» affiksi) farqlar, shuningdek, yoshlarning o‘z shevasiga nisbatan ijtimoiy-psixologik munosabati qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shevalarning yo‘qolib ketmayotgani, aksincha, virtual makonda (ijtimoiy tarmoqlarda) o‘ziga xos «kiber-dialektologiya» sifatida hududiy o‘zlikni anglash vositasiga aylanib borayotganini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili shevalari, yoshlar nutqi, sotsiolingvistika, Surxondaryo shevasi, Xorazm shevasi, leksik-grammatik xususiyatlar, kiber-dialektologiya, hududiy o‘zlikni anglash (identifikatsiya).

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ДИАЛЕКТОВ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА И ИХ РОЛЬ В РЕЧИ МОЛОДЕЖИ (НА ПРИМЕРЕ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ И ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТЕЙ)

Тангриев Валишер Азамович

Деновский институт предпринимательства и педагогики, преподаватель

Шоймардонова Мафтуна Хожимурод кизи

Деновский институт предпринимательства и педагогики, студентка

Аннотация

В данной статье на основе социолингвистического подхода исследуется роль диалектов узбекского языка, в частности, в речи молодежи Сурхандарьинской и Хорезмской областей в условиях современной глобализации и развития информационных технологий. Опираясь на результаты дистанционного опроса, проведен сравнительный анализ лексических (например, «нарвон/занги», «ашкади/кади») и грамматических (аффикс будущего времени «-жак») различий в диалектах двух регионов, а также социально-психологического отношения молодежи к своему диалекту. Результаты исследования показывают, что диалекты не исчезают, а, наоборот, адаптируются в виртуальном пространстве (социальных сетях) в виде своеобразной «кибер-диалектологии», становясь средством осознания региональной идентичности.

Ключевые слова: диалекты узбекского языка, речь молодежи, социолингвистика, сурхандарьинский диалект, хорезмский диалект, лексико-грамматические особенности, кибер-диалектология, региональная идентичность.

THE CURRENT STATE OF UZBEK DIALECTS AND THEIR ROLE IN YOUTH SPEECH (ON THE EXAMPLE OF SURKHANDARYA AND KHOREZM REGIONS)

Tangriyev Valisher Azamovich

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Lecturer

Shoymardonova Maftuna Hojimurol qizi

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Student

Abstract

This article examines the role of modern Uzbek dialects, specifically in the speech of youth from the Surkhandarya and Khorezm regions, within the context of globalization and information technology using a sociolinguistic approach. Based on the results of a remote survey, a comparative analysis of lexical (e.g., «narvon/zangi», «ashkadi/kadi») and grammatical (e.g., the «-jak» affix) differences between the dialects of the two regions, as well as the socio-psychological attitudes of youth towards their native dialects, is conducted. The research findings indicate that dialects are not disappearing; rather, they are adapting to digital spaces (social networks) as a form of «cyber-dialectology,» serving as a tool for regional

identity awareness.

Keywords: Uzbek language dialects, youth speech, sociolinguistics, Surkhandarya dialect, Khorezm dialect, lexical-grammatical features, cyber-dialectology, regional identity.

Globalashuv jarayoni, urbanizatsiya va raqamli texnologiyalarning shiddatli rivojlanishi milliy tillar, xususan, ularning hududiy ko‘rinishlari bo‘lgan shevalarga kuchli ta‘sir o‘tkazmoqda. Til jamiyatning jonli a‘zosi sifatida doimiy o‘zgarishda bo‘lib, bu jarayon, ayniqsa, yoshlar nutqida yaqqol namoyon bo‘ladi. Bugungi kunda o‘zbek tili shevalarining adabiy til bilan o‘zaro munosabati, dialektal leksikaning saqlanib qolishi yoki transformatsiyaga uchrashi masalasi sotsiolingvistikaning dolzarb muammolaridan biridir. Xususan, O‘zbekistonning etnografik jihatdan o‘ziga xos bo‘lgan Surxondaryo va Xorazm viloyatlari aholisi nutqidagi leksik-grammatik xususiyatlarni qiyosiy o‘rganish dialektologiya fani uchun yangi materiallar beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

O‘zbek dialektologiyasi bo‘yicha fundamental tadqiqotlar o‘tgan asrda bir qator yetuk olimlar tomonidan amalga oshirilgan. Jumladan, o‘zbek shevalarining tasnifi, fonetik va morfologik qurilishi akademik V.V. Reshetov asarlarida chuqur tahlil qilingan. Masalan, olim o‘zining tasnifida har bir lahjaning o‘ziga xos tor dialektal xususiyatlari borligi, ularni o‘rganish o‘zbek dialektologiyasining asosiy vazifalaridan ekanini va bu shevalarning paydo bo‘lishi hamda rivojini o‘rganishga yordam berishini alohida ta‘kidlab o‘tadi [6]. Xorazm shevalari, xususan, o‘g‘uz lahjasining o‘ziga xos xususiyatlari professor F. Abdullayev tomonidan atroflicha o‘rganilgan bo‘lib, olim ushbu shevaning tarixiy ildizlari va leksik boyligini ilmiy asoslab bergan. Olim o‘g‘uz lahjasiga oid qirqdan ortiq baliq turlarining nomini aniqlagan, shulardan faqat besh-oltitasigina o‘zbek adabiy tilida mavjudligini ta‘kidlaydi. Tadqiqotda baliq nomlarining yigirma beshtasining nomi va izohi qayd etilgan. Shuningdek, ishda baliq ovi bilan bevosita bog‘liq o‘g‘uz shevasiga oid leksik birliklar ham tahlil etilgan [7]. Surxondaryo etnografiyasi va shevalarining janubiy qarluq va qipchoq elementlari bilan bog‘liq jihatlari esa S. Ibrohimov va boshqa tadqiqotchilar ishlarida o‘z aksini topgan [4].

Yuqoridagi klassik tadqiqotlar o‘z davri uchun nihoyatda muhim bo‘lsa-da, bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivojlangan davrda yoshlarning o‘z shevasiga bo‘lgan munosabati yetarlicha yoritilmagan. An’anaviy dialektologiyada asosan keksa avlod vakillarining nutqi yozib olingan bo‘lsa, zamonaviy yoshlarning kundalik muloqotda “narvon”, “deraza”, “tashqarida” kabi so‘zlarni qanday qo‘llayotgani, Xorazm shevasiga xos “-jak” kelasi zamon qo‘shimchasi yoki Surxondaryo shevasidagi “ena/bibi” murojaat shakllarining hozirgi statusi empirik ma’lumotlar asosida qayta tahlilni talab qiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Surxondaryo va Xorazm viloyatlarida istiqomat qiluvchi respondentlar o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rovnomaga natijalariga tayangan holda, ikki hudud shevasidagi leksik va sotsiolingvistik farqlarni aniqlashdan iborat.

Maqolada quyidagi vazifalar hal etiladi:

Maishiy leksika (oshqovoq, kartoshka, narvon, deraza)ning hududiy variantlarini aniqlash (masalan, Surxondaryoda “ashkadi”, Xorazmda “zangi” variantlari);

Grammatik shakllar (fe‘l zamonlari) va modal so‘zlar (“juda”, “novvi”)ning qo‘llanilish chastotasini qiyoslash;

Respondentlarning o‘z shevasiga nisbatan psixologik va ijtimoiy munosabatini (uyalish yoki faxrlanish hissi, internetda shevada yozish) tahlil qilish.

Ushbu tadqiqot ishi empirik sotsiolingvistik tahlil metodiga asoslangan bo‘lib, unda zamonaviy o‘zbek tili shevalarining areal xususiyatlari va yoshlar nutqidagi o‘rni o‘rganildi. Ma’lumotlarni yig‘ish jarayoni 2025-yilning noyabr va dekabr oylari davomida zamonaviy raqamli platformalar (Google Forms, Telegram ijtimoiy tarmog‘i) orqali masofaviy so‘rovnomaga o‘tkazish yo‘li bilan amalga oshirildi. So‘rovnomada O‘zbekistonning turli hududlaridan, xususan, janubiy (Surxondaryo viloyatining Sho‘rchi, Denov, Oltinsoy tumanlari) va shimoliy-g‘arbiy (Xorazm viloyati hamda Qoraqalpog‘iston Respublikasining etnik o‘zbeklar zich yashaydigan To‘rtko‘l, Ellikqal‘a tumanlari) mintaqalaridan jami 100 dan ortiq respondent ishtirok etdi. Tanlanma (vyborka) asosan 18–30 yosh oralig‘idagi, oliy ma’lumotli (bakalavr, magistr) va o‘rta maxsus ma’lumotga ega bo‘lgan yoshlardan iborat bo‘lib, bu tadqiqotda aynan globalashuv ta‘siriga eng ko‘p uchragan ijtimoiy qatlam nutqini tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot instrumenti sifatida maxsus ishlab chiqilgan so‘rovnomaga savollari uch asosiy yo‘nalishni qamrab oldi. Birinchidan, kundalik turmushda faol qo‘llaniladigan realiyalar (masalan,

“oshqovoq”, “kartoshka”, “narvon”, “deraza”)ning hududiy nomlanishini va sinonimik qatorlarini aniqlashga qaratilgan leksik-semantik savollar berildi. Ikkinchidan, fe’l zamonlari va holat ifodalarning (jumladan, “Men ertaga boraman” konstruksiyasi, “tashqarida”, “juda sovuq” soʻzlari) jonli soʻzlashuvdagi fonetik va morfologik variantlarini aniqlashga moʻljallangan grammatik topshiriqlar kiritildi. Uchinchidan, respondentlarning oʻz shevasiga nisbatan ijtimoiy-psixologik munosabati, xususan, rasmiy doiralarda (oʻqish, ish) va virtual makonda (internet yozishmalarida) shevadan foydalanish darajasi, shuningdek, shevada gapirishdan uyalish yoki faxrlanish hissi oʻrganildi. Toʻplangan birlamchi maʼlumotlar qiyosiy-areal va statistik tahlil metodlari yordamida qayta ishlanib, Surxondaryo va Xorazm shevalariga xos boʻlgan dominant leksik birliklar hamda sotsiolingvistik tendensiyalar umumlashtirildi.

Tahlil va natijalar.

Oʻtkazilgan sotsiolingvistik soʻrovnomada natijalari Surxondaryo va Xorazm viloyatlari yoshlari nutqida leksik hamda grammatik farqlar saqlanib qolganligini, shuningdek, ularning oʻz shevasiga boʻlgan munosabati turlicha ekanligini koʻrsatdi. Soʻrovnomada ishtirok etgan 100 dan ortiq respondentning javoblari tahlil qilinganda, eng yorqin farqlovchi belgi (izoglossa) maishiy leksikada namoyon boʻldi. Xususan, “narvon” soʻzining qoʻllanilishi boʻyicha keskin hududiy farq aniqlandi: Surxondaryo viloyati (Shoʻrchi, Denov, Oltinsoy tumanlari) respondentlarining 85 foizi adabiy tildagi “narvon” variantini belgilagan boʻlsa, Xorazm va Qoraqalpogʻistonning (Toʻrtkoʻl, Ellikqalʼa) oʻzbek shevasida soʻzlashuvchi respondentlarning 92 foizi ushbu buyumni “zangi” (yoki fonetik oʻzgargan “zanggi”, “zanngi”) deb atashini maʼlum qildi. Xuddi shunday, “deraza” soʻzi oʻrnida xorazmlik respondentlarning deyarli barchasi (96%) “oyna” soʻzini ishlatishi, surxondaryoliklarda esa bu koʻrsatkich 40 foizni tashkil etib, koʻproq adabiy “deraza” varianti bilan parallel qoʻllanilishi kuzatildi. Poliz ekinlari nomlanishida ham oʻziga xosliklar mavjud: Surxondaryoda “oshqovoq” soʻzi oʻrniga respondentlarning 65 foizi mahalliy “ashkadi” yoki “kadi” soʻzlarini, Xorazm areali vakillari esa toʻliq (100%) “kadi” soʻzini ishlatishini qayd etdilar.

1-jadval.

Surxondaryo va Xorazm yoshlari nutqida maishiy leksika variantlarining qoʻllanilish darajasi

Soʻz varianti	Hudud	Taxminiy Foiz (Matndan)
«Narvon» (adabiy)	Surxondaryo	85%
	Xorazm	8% (100-92)
«Zangi» (sheva)	Surxondaryo	15%
	Xorazm	92%
«Deraza» (adabiy/aralash)	Surxondaryo	60%
	Xorazm	4%
«Oyna» (sheva)	Surxondaryo	40%
	Xorazm	96%
«Oshqovoq» (adabiy)	Surxondaryo	35%
	Xorazm	0%
«Kadi/Ashkadi» (sheva)	Surxondaryo	65%
	Xorazm	100%

Grammatik va frazeologik sathdagi tahlillar shuni koʻrsatdiki, Xorazm shevasi vakillari oʻzlarining tarixiy “oʻgʻuz” lahjasiga xos xususiyatlarini yoshlar nutqida ham faol saqlab qolishgan. Masalan, “Men ertaga boraman” jumlasini qanday ifodalash boʻyicha berilgan savolga xorazmlik respondentlarning 88 foizi kelasi zamonning -jak qoʻshimchasi bilan yasalgan “Man ertaga borjakman” (yoki “borajakman”) shaklini tanlagan. Aksincha, surxondaryolik yoshlarning 75 foizi adabiy tilga mos “Men ertaga boraman” shaklini afzal koʻrgan boʻlsa, qolgan qismi fonetik oʻzgarishlar bilan (masalan, “Men ertaga boraman” — talaffuzda boraman) javob bergan. Holatni ifodalashda ham areal farqlar yaqqol koʻzga tashlandi: “tashqarida” soʻzi uchun Xorazm respondentlarining 90 foizdan ortigʻi “dishonda” soʻzini, “juda sovuq” birikmasi uchun esa kuchaytiruvchi yuklama orqali yasalgan “dim sovuq” variantini koʻrsatgan. Surxondaryolik respondentlar orasida esa “tashqarida” soʻziga sinonim sifatida “eshikda” (taxminan 45% respondent) va “juda sovuq” oʻrniga “balo sovuq” yoki “yomon sovuq” variantlari uchraydi.

Sotsiolingvistik nuqtayi nazardan, respondentlarning oʻz shevasiga boʻlgan ruhiy-emotsional

munosabati va raqamli makondagi xulq-atvorida jiddiy farqlar aniqlandi. “Internet va ijtimoiy tarmoqlarda (Telegram, Instagram) shevadan foydalanishmi?” degan savolga Xorazm va Qoraqalpog‘iston hududi vakillarining 82 foizi “Ha, har doim shevada yozaman (masalan: ‘novvi gap?’, ‘qaydasiz?’)” variantini tanlab, o‘z shevasi bilan faxrlanishini (“Yo‘q, faxrlanaman” javobi 95% holatda) bildirgan. Bu hudud yoshlari uchun sheva — o‘zaro identifikatsiya vositasi hisoblanadi. Surxondaryolik respondentlarda esa vaziyat biroz boshqacha: ularning 60 foizga yaqini “Aralash (vaziyatga qarab)” yoki “Faqat adabiy tilda” javobini belgilagan. Shuningdek, Surxondaryo vakillarining bir qismi (taxminan 30%) rasmiy joylarda va boshqa viloyatliklar oldida gapirganda “Harakat qilaman adabiy tilda gapirishga, chunki tushunmasliklari mumkin” degan pragmatik yondashuvni tanlagan. Kinship (qarindoshlik) terminlarida ham qiziqarli statistika mavjud: Xorazmda onaga murojaat shakli sifatida respondentlarning ko‘pchiligi (taxminan 70%) boshqa hududlarda opa-singilni anglatuvchi “opa” so‘zini ishlatishini tasdiqlagan bo‘lsa, Surxondaryoda “ena”, “aya” va “oyi” shakllari dominantlik qilmoqda.

2-jadval.

Grammatik xususiyatlar va sotsiolingvistik munosabat

Ko‘rsatkichlar	Surxondaryo yoshlari	Xorazm yoshlari	Sotsiolingvistik tendensiya
Kelasi zamon ifodalanishi («Boraman»)	Adabiy til shakli: 75% («Men ertaga boraman»)	Sheva shakli («-jak»): 88% («Man ertaga borjakman»)	Xorazmda tarixiy «o‘g‘uz» qatlami barqaror saqlangan.
Internetda shevada yozish (Telegram, Instagram)	Aralash yoki adabiy tilda (~60%) (Vaziyatga qarab kodlash)	Doimiy shevada (82%) (Masalan: «novvi gap?»)	Xorazm yoshlari virtual muloqotda ham shevani afzal ko‘radi.
Shevaga nisbatan munosabat (Faxrlanish/Uyalish)	Pragmatik yondashuv (~30%) (Rasmiy joylarda tushunmovchilikdan qochish uchun adabiy tilga intilish)	Faxrlanish hissi (95%) (Sheva – o‘zaro identifikatsiya vositasi)	Surxondaryoda diglossiya (ikki tillilik) holati kuchliroq.

O‘tkazilgan sotsiolingvistik tadqiqot natijalari o‘zbek dialektologiyasidagi an‘anaviy qarashlarni zamonaviy raqamli muloqot kontekstida qayta ko‘rib chiqish zaruratini tasdiqlaydi. Tadqiqotda aniqlangan eng muhim jihat — Xorazm shevasi va uning Qoraqalpog‘istondagi areali vakillari nutqida “o‘g‘uz” qatlamining nihoyatda barqaror saqlanib qolganligidir. So‘rovnoma ishtirokchilarining 88 foizi kelasi zamon fe‘lini “-jak” affiksi orqali (“borjakman”) ifodalashi o‘tgan asrning o‘rtalarida F. Abdullayev tomonidan qayd etilgan morfologik xususiyatlarning bugungi yoshlar nutqida ham faol ekanligini ko‘rsatadi [1]. Professor Sh. Alimova Xorazm shevalarini atroflicha tekshirgan, uni butun borlig‘icha dunyoga tanitgan, bu shevalar bo‘yicha ajoyib nazariy fikrlarni bildirgan, Xorazm shevalarining ancha mukammal lug‘atini birinchi bo‘lib yaratgan mashhur shevashunos olimdir [2]. Bu holat tilshunoslikda “lingvistik konservatizm” deb baholanishi mumkin bo‘lib, Xorazm shevasi tashqi ta’sirlarga (adabiy til va boshqa shevalar) nisbatan kuchli immunitetga ega ekanligidan dalolat beradi.

Ikkinchi muhim masala — bu leksik birliklarning hududiy differentsiatsiyasidir. Tadqiqotimizda “narvon” so‘zi o‘rnida ishlatilgan “zangi” (Xorazm) va “narvon” (Surxondaryo) qarama-qarshiligi, shuningdek, “ashkadi” (Surxondaryo) va “kadi” (Xorazm) variantlari dialektal chegaralar (izoglossalar) hali-hanuz aniq ekanligini isbotlaydi. Bu natijalar V. Reshetovlarning o‘zbek shevalari tasnifiga oid fundamental ishlarida keltirilgan leksik farqlarning hozirgi kunda ham o‘z kuchini yo‘qotmaganligini ilmiy asoslaydi. Olim o‘zbek shevalarini kartalashtirish ishini boshlab berdi. U Toshkent viloyatining bir qismini, Ohangaron hududi shevalarida uchraydigan fonetik, leksik va grammatik farqlarni ko‘chirdi [6]. Ayniqsa, Xorazmda onaga nisbatan “opa” so‘zining ishlatilishi (boshqa hududlarda bu so‘z “katta opa” yoki “singil” ma’nosida keladi) semantik ko‘chish hodisasi sifatida alohida e’tiborga loyiq bo‘lib, bu hududiy mentalitet va etnografik xususiyatlar bilan bog‘liqdir. Filologiya fanlari doktori A. Ishayev ham Shimoliy Xorazmdan janubga tomon “j”lashish imkoniyatining kamayib borishini qo‘shni qoraqalpoq tilining ta’siri bilan izohlaydi. Shuningdek, olim Xorazm shevalarida “bolalar” so‘zining “bag‘alar” ko‘rinishida uchrashini mo‘g‘ulcha “baga” (kichik) so‘zining qolgan shakli sifatida baholagan [5].

Uchinchi va eng yangi tendensiya — bu shevalarning raqamli makonga (Telegram, Instagram) ko‘chishidir. So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, Xorazm yoshlarining 80 foizdan ortig‘i internet

yoʻzishmalarida shevadan (“novvi gap”, “qaydasiz”) foydalanishi, Surxondaryo yoshlarida esa koʻproq adabiy tilga moslashish (“kodlarning almashinuvi” yoki code-switching) kuzatilishi sotsiolingvistik omillar bilan izohlanadi. Surxondaryo shevalari fonetik jihatdan adabiy tilga yaqinroq boʻlganligi sababli, respondentlar rasmiy va ommaviy muloqotda osonlik bilan adabiy tilga oʻtadilar. Buni S. Ibrohimovning janubiy shevalar va adabiy til munosabati haqidagi fikrlari bilan quvvatlash mumkin [4]. Tilshunos S. Ashirboyev Shahrisabzning kulol, kashtachi va boshqa hunarmandlari tilidan kasb-hunar terminlari hamda Chiroqchi tumanidagi qipchoqlarning til xususiyatlariga oid ayrim materiallarni toʻplagan [3]. Aksincha, Xorazm shevasi fonetik va leksik jihatdan keskin farq qilgani bois, bu hudud vakillari oʻz shevasini “identifikatsiya kodi” sifatida saqlab qolishga va hatto virtual muloqotda ham undan faxrlanib foydalanishga moyildirlar. Bu esa globallashuv davrida shevalar yoʻqolib ketmayapti, balki yangi kommunikativ vazifalarni bajarishga moslashmoqda, degan xulosaga kelishga asos boʻladi.

Xulosa.

Surxondaryo va Xorazm viloyatlari yoshlari oʻrtasida oʻtkazilgan qiyosiy sotsiolingvistik soʻrovnomana natijalarining tahlili quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

Birinchiidan, zamonaviy axborot texnologiyalari va urbanizatsiya jarayonlariga qaramay, oʻzbek tili shevalari, xususan, Xorazm oʻgʻuz lahjasi va Surxondaryo qarluq-qipchoq shevalari yoshlar nutqida faol qoʻllanilmoqda. Leksik sathda “zangi” (narvon), “dishonda” (tashqarida), “ashkadi” (oshqovoq) kabi dialektizmlar hududiy mansublikni koʻrsatuvchi asosiy markerlar boʻlib xizmat qilmoqda.

Ikkinchiidan, grammatik va fonetik sathda Xorazm shevasi oʻzining tarixiy barqarorligini namoyish etdi. Kelasi zamonning “-jak” shakli va kuchaytiruvchi yuklamalar (“dim”) yosh avlod nutqida nafaqat ogʻzaki, balki yozma (internet) shaklda ham dominantlik qilmoqda. Surxondaryo shevasi vakillarida esa adabiy til normalariga intilish va vaziyatga qarab til kodini oʻzgartirish (diglossiya) holati kuchliroq ekanligi aniqlandi.

Uchinchiidan, tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, sheva bugungi kunda yoshlar uchun “qoloqlik belgisi” emas, balki “hududiy oʻzlikni anglash” vositasiga aylanmoqda. Xususan, ijtimoiy tarmoqlardagi yoʻzishmalarda sheva elementlarining faol ishlatilishi (ayniqsa, Xorazm va Qoraqalpogʻiston respondentlari orasida) oʻzbek dialektologiyasida yangi — “kiber-dialektologiya” yoʻnalishini oʻrganish zarurligini koʻrsatadi. Kelajakda ushbu tendensiyalar asosida hududiy elektron korpuslarni yaratish va lugʻatlarni zamonaviy isteʼmoldagi soʻzlar bilan boyitish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Abdullayev F. Xorazm shevalari. – Toshkent: Oʻzbekiston SSR Fanlar akademiyasi nashriyoti, 1961.
2. Alimova Sh. Xorazm qipchoq shevalari leksikasining oʻziga xos xususiyatlari // Uluslararası Türkbilim Öğrenci Kurultayı Bildiriler Kitabı. – Nur-Sulton: Xalqaro Turk Akademisi, 2021. – B. 282–289.
3. Ashirboyev S. Oʻzbek shevalari haqida. – Toshkent, 2021. – 108 b.
4. Ibrohimov S. Fargʻona shevalarining kasb-hunar leksikasi (II–III qismlar). – Toshkent: Oʻzbekiston SSR Fanlar akademiyasi nashriyoti, 1959.
5. Ishayev A. Qoraqalpogʻistondagi oʻzbek shevalari morfologiyasi. – Toshkent, 1990.
6. Reshetov V. V. Oʻzbek dialektologiyasi. – Guliston: Sh. Xudoyqulova, 2008. – B. 33–34.
7. Saidov Y. Oʻzbek dialektologiyasi. – Buxoro: «Durdona» nashriyoti, 2021.